

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

26. De Testamentis & Ultimis Voluntatibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

VI. Licet in Concil. Trid. *sess. 25. de Reformatione. c. 1.* interdicitur quibuscumque beneficiatis, ne ex redditibus Ecclesie confanguineos familiarésque suos augere studeant, nisi pauperes sint, iis ut pauperibus distribuatur, &c. Nihilominus ex communi sententia non est damnandus Beneficiatus, si aliquanto plus in suos confanguineos eroget, ne secundum suum statum egeant, vel honestiores in domo ipsius conspiciant, quia status confanguineorum humilitatem non nihil elevatur per promotionem Beneficiarii. Sed non esse dandum confanguineis, ex quo superbi, otiosi aut male vivunt, monet Nav. *d. q. mon. 27. n. 4.* Lugo. *d. Sect. 4. n. 20.*

VII. *Notabilis quantitas*, quæ in male perceptis redditibus Ecclesiasticis peccatum mortale constituit, non est eadem, quæ in furto sufficit, sed multo major requiritur; quæ cum in mala applicatione honorum Ecclesiasticorum non immediate ledatur aliquis ceteris & proximis, sicut in furto, si equaliter ejusmodi bona non magis debent distribui pauperibus, quàm applicari ad ornamentum Ecclesie, vel alium pium usum, ideo videtur sufficere, quod moraliter & à potiori bene distribuatur. Quare Joann. de Lugo *d. l. c. l. tom. 1. disp. 4. Sect. 4. n. 42.* *et seq. fatetur.* pura imprimis attendendam esse quantitatem reddituum beneficialium, ut qui v. g. in centum superfluis viginti male impenderit, dicatur peccasse; non vero ille, qui in mille superfluis tantum 20. ad profanas causas expoluerit; generaliter autem existimat aliquem moraliter reditus Ecclesiasticos bene impendisse, & à gravi peccato excusatum esse, qui ex 100. s. tantum profanis rebus applicavit.

VIII. Consulendum foret omnibus Patribus & Beneficiatis, ut si aliqua de redditibus Ecclesiasticis male impenderit in profanos usus, de bonis suis patrimonialibus,

vel parcius imposterum vivendo restitutionem eis de necessitate incumbere, ut videre est apud Cov. *in c. 7. de Testam. num. 10.* Laym. *in Theol. mor. lib. 4. tit. 2. c. 3. sub. n. 3.* Interim omittentem hanc restitutionem non audeam facile damnare, propter auctoritatem aliorum DD. qui contrarium docent cum eodem Cov. & Lessio *de l. c. l. lib. 2. c. 4. dub. 6. n. 34.* Docet quoque Lugo *d. disp. 4. Sect. 3. n. 48.* accipientes à Clericis superflua non expensa in pios usus non peccare, si modò Clericos ad donandum vel alienandum non incitent & inducant, quæ sententia in rebus majoris momenti, & ubi accipiens non potest præsumere bono jure alienari, non caret scrupulo, & contrarium asserit Sanch. *lib. 2. Constit. c. 2. dub. 38.* Illud tamen *adnotandum* est, quod ea, quæ ex redditibus Ecclesiasticis comparata sunt, adhuc maneant sub ratione honorum Ecclesiasticorum, & consequenter in vivis sint distributioni ad pias causas obnoxia, & post mortem ad Ecclesiam devolvantur, *c. 1. de Peculio Cleric.* alias facile eluderetur obligatio distribuendi superflua ad pias causas, quia si beneficiatus ex superfluis emeret fundos aut prædia, vel econtra, frumentum & Decimas venderet, jam illa prædia comparata, vel istud pretium ex Decimis acceptum liberè expendere posset.

Ad materiam hujus Tituli etiam pertinent ea, quæ in Tit. *seqq. de Testamentis. & de Successionibus ab intestato.* traduntur.

TITULUS XXVI. De Testamentis & ultimis Voluntatibus.

SUMMARIA.

1. Testamentum quid?
2. Testamentum aliud in testibus & aliud nuncupatum & quomodo differat à Codicillo.

¶ c. 1. §. 1. 1. 10

3. Testari de iure Can. qui specialiter prohibeantur, & ibi copiose, an consuetudine introduci possit, ut Clerici ad profanas causas testentur.
4. Testari ad pias causas an possint prohibiti de iure Civili. § n. 6.
5. Testamenti factio an sit iuris gentium?
7. Filiosam. an in Testamento ad pias causas teneatur habere consensum Patris.
8. Testari an possint excommunicati?
9. Testandi licentia Clericis a quo concedatur, & qualiter impetranda.
10. Testamentum Clerici secundum Ius Can. factum valet ubique.
11. Testamenti solemnitates, quae sint de iure Can. & an per eas tollantur solemnitates Iuris Civili. n. 12.
13. Testamentum in necessitate & extremis an requirat solemnitates?
14. Testamentum de iure Can. an requirat Parochum & testes de substantia, vel tantum de probatione?
15. Ultima voluntas an possit iure Canon. in alterius arbitrium conferri?
16. Legatum rei aliena an valeat de iure Can.
17. Filius gravatus an possit duas quartas detrahere?
18. Testamentum ad pias causas an requirat duos testes?
19. In Testamento ad pias causas an possint inseri legata profana?
20. Testamento profano corruente an debeantur legata pia?
21. Falcidia vel Trebell. an detrahatur de relictis piis?
22. Heredis incerti institutio an valeat in piis causis?
23. De commutatione ultimarum voluntatum.
24. In testamentis piis quis sit Iudex, & Executor.
25. Filius ingratus purgatur per Religionem.
26. Fideicommissum: si sine liberis, an tollatur per ingressum in Religionem.

Post actus intervivos & contractus ad ultimas voluntates seu testamenta descendimus, quibus homines de rebus suis disponere solent.

Testamentum ab Ethymologia nominis dictum ait princ. Instit. hoc tit. quod testatio mentis sit. Idque definit J. Can. l. 1. ff. Qui testam. fac. poss. quod sit, voluntatis nostrae iuxta sententiam de eo, quod quis post mortem fieri vult.

Testamenti definitione quamvis in ge-

nere & late omnis ultima voluntas minus solennis, ut codicillus, testamentum militis, Patris inter liberos, ad pias causas &c. veniat, proprie vero ac speculatio testamentum solenne intelligitur, quod omnes illas solemnitates & requisita habens praescribuntur ab Imper. in Lib. consulsissima. 21. & passim. Cod. de Test. l. 1. seqq. Inst. eod. tit.

Est porro testamentum solenne unum in scriptis, sive clausum, testator sua ipsius manu conscriptum, testibus masculis, puberibus, liberis, id rogatis, omnibus simul praesentibus ipsumque testatorem videntibus confitendo esse suum testamentum, inscribitur, si sciat, ac possit, sua manu coram testibus subscribit, vel alius pro eo obstitit & subscriptor adhibetur, idque septem testes uno eodemque tempore subscribunt & subsignant.

Alterum est nuncupatum, quod testator viva voce coram illis septem heredem nuncupat, & voluntatem suam declarat. d. l. hac consulsissima. Quod posterius testamentum tunc potest fieri solet, si instans mortis periculum solennem scripturam erigere non potest, alias vero non solent testatores suam voluntatem circa heredem & legata manifestare, ne cupiditate acquirendorum norum mors ipsorum optetur, aut cum malis hominibus procuretur.

Differt testamentum a Codicillo in hoc quod quinquaginta tantum testium requiratur, neque in eo hereditas dirigitur, vel adimi possit, sed tantum per fideicommissum & verbis precariis, ut testator heredes ab intestato hereditatem nominatim di in codicillo restituat, qui pro parte quartam trebellianicam prius decedentis tot. tit. Institut. & Cod. de Codicillis.

ENCI

Hanc testamentorum & ultimarum voluntatum materiam prolixè ex integris libris exponunt Juris Civiles tum Conditores, tum Interpretes; nos quaestiones illas, quae praecipue ad forum Canonicum spectant, tractabimus.

Quaeritur itaque I. an specialiter de jure Canonico aliqui prohibeantur testamentum facere? Quod de Jure Civili prohibeantur, ob defectum integri status & quod illis non sint servi, deportati, & filij facti in patria potestate constituti; deinde propter defectum rationis impuberes, idiotae, mente capti & prodigi, quibus à Magistru bonis interdictum est; item propter defectum corporis surdi simul & cecus, vel etiam muti tantum, si scribere nesciant, pluribus tradunt Interpretes ad h. l. *Quibus non est permissum facere testamentum. ff. de C. Qui testamentum facere possunt.*

Specialiter verò de Jure Canonico prohibeantur I. Clerici, ut de rebus suorum beneficiorum (secus est de bonis patrimonialibus, industrialibus & parlimonialibus) testari nequeunt, licet inter vivos, dum adhuc illorum bonorum dominium habent, licet ad pias causas & suam congruam sustentationem disponere valeant; post obitum, cum illorum illi reditus Ecclesiastici pro jure ad Ecclesiam devolvuntur, c. 1. & h. l. *Rescripto Clericorum c. cum in Officio. h. l. c. relatum. 12. hoc tit.*

An verò consuetudine introduci possit, ut Clerici passim ad profanas causas testentur? Non desunt, pro & contra hanc consuetudinem multae auctoritates & rationes, quas refert Cov. in d. c. 7. n. 23. & seq. Rem ita componunt Molina de l. c. l. disp. 147. num. 27. & Azor. inst. mor. p. 2. l. 7. c. 9. r. quod per consuetudinem Clerici valide testari possint, sed non licet.

Verum ego considero substantiale requisitum consuetudinis (sine quo nullum effectum habet) esse, ut si *rationabilis, c. fin. de Consuet.* talem verò consuetudinem, quae sine peccato mortali ex sententia Azorij & Molinae uti non licet, & per quam id, quod ex sententia SS. Patrum & enixa constitutione Canonum pauperibus ac Ecclesiae debetur, ad profanas causas distribuatur, esse rationabilem, sanè mihi nemo persuaserit, & hinc non vana est vulgi opinio, vel experientia, quod bona Clericorum apud Laicos heredes parum fructificent. Accedit: quod experientia constet per talem consuetudinem non exiguum damnum inferri Ecclesijs, quando deeedentibus Parochis omnia ad heredes devolvuntur, & interim Ecclesia vix facta tecta, nedum debita ornamenta & novus parochus vix media se alendi habet; ut vel ex hoc capite praedicta consuetudo invalida videatur. c. 1. de Consuet. junct. c. cum in officiis, ibi: *nos indevotione Ecclesiarum providere volumus. c. hoc tit.* Quare illam valere consuetudinem existimo, quae approbatur in *cap. relatum. 12. hoc tit.* ut Clericus possit aliqua de rebus Ecclesiasticis in ultima voluntate relinquere pijs locis, pauperibus, & qui sibi in vita aliquod servitij meritum exhibuerunt, sive deinde illi pauperes aut servientes sint conanguinei, sive extranei.

Sed quid ad praecipuum Adversariorum (defendentium ex consuetudine validam sed non licitam Clericorum dispositionem) argumentum respondebimus? Quod nimirum Clerici sint *veri domini* suorum reddituum etiam superfluatorum, ideoque sicut inter vivos saltem *valide* quamvis non *licite* eos ad profanas causas alienare possunt sine restitutionis onere, ita etiam per testamentum; cum ex multis instantijs appareat, plurima fieri *illicite* non tamen *invalidè* &c.

Profecto si hoc argumentum accuratè expendatur, non est tam solidum, ut primà fronte videtur. Nam imprimis palam est, hic *incertum per incertum probari*. Si quidem hæc omnia apud DD. plane dubia & controversa sunt, an Clerici suorum reddituum superfluum ita habeant absolutum, simplex, & irrestrictum dominium, ut eos valeant validè & irrevocabiliter in alios profanos usus transferre, sine ullo restitutionis onere? contrarium enim ab auctoritate plurimum Doctorum & rationibus gravibus pulchrè ostendit Paulus Laym. in *Theol. Mor. lib. 4. tit. 26. 3. n. 3. v. ad alteram questionem*. Nec est semper bona consequentia, hic est Dominus rei, ergo potest Dominium suum in alium transferre. Licet enim hoc procedat, ubi dominium est absolutum & liberum, non tamen ubi est certo modo restrictum, modificatum & limitatum, v.g. si testator jubeat heredem dare pauperibus 100. non assignatâ specie monetæ, heres erit debitor *generis*, & consequenter ante solutionem verissimus Dominus. Quid, si in alios quam pauperum usus omnes facultates hereditarias insumpserit, an liberatus est ab obligatione solvendi pauperibus? Minimè: planè quod testator heredibus, hoc Canones, hoc Fundatores ex Canonum interpretatione beneficiatis injungunt, *c. quod autem. 23. q. 7. Trid. sess. 25. de Ref. c. 1.* Similiter cui fideicommissum familiæ relictam est, in vita sua verus est Dominus, extra familiam tamen alienare non potest, &c. Unde rectè additur definitione Dominij, quòd sit potestas liberè disponendi de re sua, *nisi jure prohibeatur*. Deinde etiam ex supposito Adversariorum non est difficile, iuter actus inter vivos, & ultimas voluntates differentiam assignare. Nam dum Clericus superfluos redditus alienat inter vivos, ipse tunc & non ali-

us habuit dominium: si verò dispo-
sit testamentum, testamentum incipit
post mortem, ad *Hebr. 9. l. 1. ff. de
Instam. fac. l. 4. ff. de Adm. Leg. l. 1. ff. de
Testam. autem non tantum Clericus non
plius Dominus, sed ipso *Jure bona*
prospectu Ecclesiæ acquirit ad Ecclesiam
volvuntur, cui promde per suum
nem præjudicare non potest, *Responsum*
inquit Pontif. in *c. relatum. 12. h. de
gener. aliter bona qualibet per
acquistâ, ei debent juxta Legem
post acquirentis obitum remanere
tra: Nec de jure in alios pro non
bitrio transferri possint. Adde
officiis. 7. hoc tit. ibi in fine: *si
decesserint, sive aliis conferre
peres Ecclesiæ eadem bona præ
remanere*. Adde *c. 1. & 3. de Testam.*
Quo Jure ergo hæc bona ab Ecclesiis
runtur & extraneis *valide* relin-
Non sanè *Jure scripto*, quia
nonnes reclamant: an *consuetudo*
Ita aiunt adversarij, *consuetudo*
doceant, quæso, me sic arguamur
Consuetudo quæ non est *rationabilis*,
valet contra Canones. *tex. clarus
de Consuet. non enim consuetudo
ruptela est*. At verò hæc consuetudo
Clerici ad profanas causas suo
stentur, non est *rationabilis*, ergo
norem probo, consuetudo, quæ
tates exercetur, invitat ad delinquen-
facit semper mortaliter peccare
lâ non est *rationabilis*, sed consuetudo
Clerici testentur ad profanas causas
potest exerceri licite & sine peccato
corum, ergo est *irrationabilis* &
da, ergo contra Canones nihil
Major est lumine nature nota,
enim potest esse *rationabilis*, quod
jicit in periculum, imò & damnum**

tena. *sex. in d. c. fin. ubi ex periculo*
hæc iudicatur corruptela. c. ex parte.
Summario. de Consuet. c. fin. de
scrip. Minor est ad veriorum Moli-
g. Azorij, Lelsij & aliorum, consequentia
quo tamen meliori iudicio) est nostra. Ut
licet de damno Ecclesiarum, pro-
quod ipsum consuetudines tanquam ir-
rationabiles reprobantur in c. 1. de Consuet.
quod verò dicitur, multa in Jure esse illi-
ta, sed non invalida, c. ad Apostolicam.
de Regular. id verum est, si illiciti actus
non sustineatur à Jure aliquo valido ni-
mirum à justa Lege, vel Canone, aut à ju-
sta Lege, vel Canone, aut à justa, legitima
et rationabili consuetudine, quales in præ-
sentem non est, ut ostensum.

Nihil quoque movere debet id, in quo
 sententia DD. plurimum se fun-
 dat, quod nimirum S. Pontifex non con-
 sultando videatur tacite approbare præ-
 dictam usum ad profanas causas testandi,
 cum vix potest ignorare, cum in multis
 locis partibus practiceretur. Præterquam e-
 quod in novissimo Concil. Trid. *d. sess.*
24. c. 1. satis contradicendum videatur, jam in
hæc simili materia (videlicet circa plurali-
tem beneficiorum à multis sine legitima
delegatione & scrupula obtentam) decla-
ratum fuit, quod sua taciturnas non appro-
bat ut usus, qui non satis rationabiliter
ad SS. Canones inducuntur, multa,
quæ, per patientiam tolerantur, quæ
cum in iudicium deducta fuerint, extin-
gent, & asserta tolerari non debebunt. c.
tam jam dudum. 18. ubi Gloss. in v. pa-
neam tam de Præb. Denique neque illud ar-
gumentum aliquid evincit, quod S. Ponti-
fex per privilegium concedat licentiam tes-
tandi Clericis ad profanas causas, quæ te-
statio si irrationalis esset, non recte per
Pontificem concederetur. Multa namque
in uno vel altero particulari calu rationabi-

liter conceduntur, quæ tamen universaliter
 concedi *rationabiliter* non possent, veluti
 si inter consanguineos in 2. vel 3. gradu ad
 Matrimonium, aut cum luscis, illegitimis,
 vel alio modo irregularibus ad SS. Ordines
 dispenseretur. Unde illa etiam consuetudo
 præ cæteris tolerari potest, si Clerici ante-
 quam testentur, saltem licentiam Episcopi
 requirere debeant, ex cujus prudentia præ-
 sumitur necessitatibus communibus paupe-
 rum & Ecclesiarum satis provisum iri. Ita
 ut non aliter concedat testandi facultatem,
 quam si viderit indemnitati Ecclesie satis
 consultum, eique aliqua saltem portio in ta-
 li testamento relinquatur. Videatur etiam
 pro hac nostra sententia Paul. Laym. *in Theol.*
mor. lib. 4. tr. 2. c. 3. n. 7.

Adde tamen finaliter, antequam hæc con-
 suetudo autoritate superiorum declaratur
 invalida, posse heredes Clericorum in foro
 interno excusari ab autoritate extrinseca
 magni nominis Doctorum, qui hanc con-
 suetudinem validam pronunciant.

II. Religiosi ante Professionem quidem
 de bonis suis liberè disponere possunt, post
 Professionem autem jus testandi una cum li-
 beræ voluntatis arbitrio, quod in prælatum
 resignarunt, amittunt *c. fin. de Sepult. in*
6. Quare si absque prævia dispositione pro-
fitentur, omnia illorum bona Monasterio
acquiruntur. Auth. ingressi. Cod. de SS. Ec-
clesiis. & authent. nunc autem Cod. de
Episcopis & Clericis. Exerpiunt communiter
calum Canonis. si qua mulier causa 19.
q. 3. de sumpti ex Auth. si qua mulier. Cod.
de SS. Ecclesiis ubi Professus, qui in sæculo
liberos reliquit, nec prius testatus est, etiam
post professionem bona inter liberos distri-
bui potest, reservata Monasterio una por-
tionem filiali. Sed de hac & alijs Monasterij
ingredientiam dispositionibus videantur à
me tradita inferius in Tit. XXXI. de Regul.
& Transseunt. ad relig.

III. Testa-

III. Testamentum facere non possunt usurarii manifesti, antequam usuras restituerint, vel saltem de restituendo idoneam cautionem praestiterint, *c. 2. de Usuris. in 6.*

IV. Haeretici & haeticorum receptatores, defensores, & fautores, *c. excommunicamus. 13. §. credentes. de Haeret.* Quod tamen in locis, ubi haeresis impunè grassatur, & haeretici permixtum cum Catholicis vivunt, non praestatur, sicut & multae aliae constitutiones in Jure contra haeticos latae.

V. Demùm testari nequeunt, qui Romana Ecclesia Cardinalem hostiliter insequuntur, percutiunt, capiunt, vel ad id consilium vel auxilium praestant, *c. felicis. 6. de Penis in 6.*

4. *Quaeritur* II. an prodigi, filijfamilias, damnati ad ultimum supplicium (quorum hodie bona non confiscantur, excepto crimine laesae Majestatis & haeresis. *Authent. bona damnatorum. C. de Bonis proscriptorum c. veygentis. de Haeticis*) Item & deportati, qui de Jure Civili testari prohibentur, saltem ad pias causas testamentum condere valeant? Pro negativa facit, quòd testamentum & dispositio in tempus, quo aliquis amplius non est futurus dominus, scilicet post mortem, sit merum Juris Civilis inventum, sicut probat Vasquez *Illustr. contròv. lib. 3. c. 100. n. 3.* ergò quibus nec de Jure Civili, nec de Jure Canonico (quod ipsum in hac parte non reperitur differentiam à Jure Civili statuisse) potestas testandi data est, nullo modo & ne quidem ad pias causas testari poterunt.

Verùm sententia affirmativa semper mihi probabilior vult, videlicet quemlibet ad pias causas testari posse, qui Jure naturali ob defectum rationis in apax non est, sicut etiam docet Riccius *in Praxi aurea. parte. 4. resolut. 89.* Idem enim in testamentis ad pias causas solemnitates Civiles non atten-

duntur, quia regulantur secundum legitimum, ut communiter Doctores considerant de quo Jure non habemus solemnitates, sola voluntas defuncti, ejusque probatio sufficit, atqui omnes isti, quos enumeravi licet quoad actus Civiles sint inhabiles, tamen capaces ad Jure gentium contractuum, exceptionum, donationum & similia. Optimus text. *in l. 1. §. 2. ff. de Testam. militum. ubi dicitur & fere omnes.* inquit J. C. qui ad testamentum non habent, à militibus institui possunt, non utique ex alio hoc J. C. responsum procedit, quia in testamento militis praecise ad jus gentium respiciatur, quod deportati & famulati amittunt. *l. sunt quidam. 7. §. 1. ff. de Testam. in 6.* ergò ad pias causas testari poterunt.

Quòd autem testamenti factio Juris gentium sit, quamvis Jus civile ei solemnitates addiderit post Corneii *Resol. lib. 3. c. 6. n. 7.* Julium Clarum *sentent. §. testam. 9. 2.* & plurimum demonstrat Harprecht. *ad princip. de Testamentis ordinandis. a. 1.* Nam si Jus gentium est, quòd apud omnes gentes peraeque custoditur. *§. 1. ff. de Jure nat. gent. & Civil. ex variis* etiam, cum protanae historiae exempla probari potest, testamenta & ultima voluntas solum à Civibus Romanis, sed apud omnes gentes longè etiam ante Jus civile instituta fuisse, sicut refert Harprecht. *l. n. 64.* & Petrus Gregorius *lib. 7. de Testam. c. 12.* ipsaque naturalis ratio hominum affectum de rebus suis in ultima voluntate disponendi suggestit. Idque statuitur *in l. lege obvenire. 170. ff. de Testam. significandi dicitur, quòd lege 12.* Testamentariae successiones confirmantur, quod autem dubitat, quin res confirmantur

quod ante confirmationem, neque ordinata confirmatio aliquid novi inducere, sed præcælitens ratificare censetur. *DD. ad cap. de Confirmatione utili.*

Quæ verò in contrarium adferuntur, id præcælitens probant, quòd sicut aliàs Jus Civile per naturam & gentium in hypotheli & singulis factis addere & detrahère potest, ita etiam circa testamenta fecerit, eoque respectu, quoad suam solemnitatem & ultimam perfectionem testamentum Juris civilis dicatur. Quemadmodum in simili matrimonio non ideo minus contractus Juris naturalis & gentium est, *princ. Inst. de Jure Jur. Gent. & Civ.* quod hodie ex Concilio. Ind. novas solemnitates, scilicet presentium Parochi, & testium requiratur.

Accedit pro nostra sententia ratio, quòd Jus Civile non potuerint, nec Christiani Imperatores verisimiliter voluerint, aliquem habentem rerum suarum dominium esse gentium & testandi privare, quantum impedit pro salute animæ suæ, & ad pias causas. Bonus textus in *l. 1. C. de SS. Ecclesiis*, ubi Imperator Constantinus unius, nulla facta personarum distinctione, dat licentiam, *sacris locis, quod voluerit, relinquere.*

De prodigo quidem negat Bartholus apud Panorm. *ad Rubricam hujus tit. n. 10.* quod possit testari etiam ad pias causas, cum non competat bonorum administratio, sed magis comparetur pupillo & furioso. Verum ista ratio convincens non est: nam minoris quoque sub curatore constitutus administrationem non habet, & tamen testari potest, ut noti Juris *ex l. 5. ff. hoc tit.* Quid verò prodigus, pupillo & furioso comparetur, id verum est ratione prohibitionis administrationis inter vivos, quoad ipsam partem mentis integritatem res in facto consistit, cum per se loquendo disponens ad pias

causas & pro anima sua non inconsulto agat. Sed specialiter.

Queritur III. circa filium familias, an in 7 testamento suo ad pias causas condito teneatur semper patris consensum adhibere? In *cap. penult. de Sepult. in 6.* ita legitur: *quamvis filius familias absq. patris assensu sibi possit liberè eligere sepulchrum, pro anima tamen sua præter ipsius consensum (nisi peculium castrense aut quasi castrense habeat) aliquid judicare non potest.* Ex quo textu plerique Doctores inferunt, filiumfam. posse quidem de bonis adventitiis disponere ad pias causas, sed non aliter, quàm consentiente patre, Panorm. *ad Rubricam hujus tit. n. 10.* Barb. *in Collect. ad d. c. pen. n. 6.* Et licet Bartholus in *l. 1. C. de SS. Ecclesiis*, teneat, filiumfam. saltem in iis, in quibus pater usumfructum non habet, posse eo invito ad pias causas testari, cum tale testamentum non ex Jure Civili, sed gentium reguletur; imò etiam profana testamenta in his bonis nonnulli defendant apud Harprecht. *princ. Institui. Quibus non est permissum facere testamentum. num. 29.* contrarium tamen docet Baldus in *dict. l. 1.* & Panormitan. *dict. numero. 10.* per textum in *d. c. pen.* qui tantum peculium castrense & quasi castrense excipit.

Verum, si considero argumenta & rationes, quibus Doctores probant, consensum patris in testamento filii ad pias causas semper requiri, parum me convincunt. Etenim, si spectetur Juris Civilis prohibitio, ea circa testamenta ad pias causas juxta hæcenus dicta non obtinet: si præjudicium patris circa usumfructum, nullum apparet, non tantum in bonis pleno jure à filio possessis, ut per se patet, sed etiam aliis adventitiis, quia post mortem filii pater loco ususfructus acquirat partem proprietatis, nimirum legitimam suam; sicut ergo ea de causa & casu, quo pater

Kkk k ter

ter cum fratribus defuncti succedit in parte cohæredum fratrum non haberet usumfructum, *authent. item hereditas. Cod. de Bonis qualiberis. & Novell. 118. c. 2.* ita nec prætereundum posset in calu cohæredis Ecclesiæ, vel piarum causarum, eo etiam argumento, quod piæ causæ in multis liberorum jure censeantur. Textus & DD. *in c. in presentia. 8. de Probationibus.* Ut nihil dicamus, quosdam Patres forsitan rarò aut valde parcè consensuros in dispositionem filiorum ad piæ causas & pro animabus suis.

Potissima, fateor, difficultas est *in c. pen. de Sepulturis in 6.* Sed videtur, non incongruè explicari posse juxta verisimilem mentem legislatoris, ut procedat, in quantum filius per suum judicium, & dispositionem posset patri præjudicium inferre; ideoque intelligitur vel de peculio *profectio*, quod totum est patris, sicut ita inter se conciliantur *l. 1. §. 1. ff. de Tutela & rationibus distrahendis. & l. tam is. 25. §. 1. ff. de Mortis causa donat.* (Quæ *lex* non potest loqui de peculio *adventitio*, cum jure Digestorum istud peculium fuerit incognitum. *§. 1. Instit. Per quas personas cuique acquiritur.*) vel certè, si textus noster intelligatur etiam de peculio *adventitio*, tunc exaudiendus erit, si filius vellet patri in legitima nocere, aut cum textus non utatur verbo *testari*, sed *judicare*, hoc verbum tanquam indifferens etiam accipi poterit de actibus inter vivos, in quibus statim transferretur dominium, & patri ususfructus tolleretur. Existimo proinde salvo doctiorum judicio in Theoria probabiliter defendi posse, valere, testamentum, quod filiusfam. relicta patri competenti legitimâ etiam sine ipsius consensu de quibuslibet bonis adventitiis ad piæ causas conderet.

Quæritur IV. An non tantum hæretici, sed etiam generaliter omnes excommuni-

cati, de jure Canonico testari prohibentur. Respondetur, licet id voluerit quædam la in *c. decernimus. 8. de Sententia comm. in 6.* alia tamen Glossa in *caus. 8. in propositione casus.* asserit, contra Doctorum opinionem esse in contrarium & consentiunt citati apud Barb. in *ca. ad d. c. 8. num. 7.* Est enim testamentum actio juris prohibitorii, & omnibus personis quibus expresse non prohibetur, in ipso, quod jura specialiter prohibentur, hereticos, non statuendo idem generaliter excommunicatis, procedunt valde axiomata, quod exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, & consuetudines ultra casus expressos progredi non solent.

Dices: excommunicatus assensu portato, *arg. d. c. Decernimus.* excommunicatus ab agendo, patrocini testimonio ferendo repellitur; & in causis testari prohibetur. Respondetur, autem saltem de jure civili & in causis testari prohibetur. Respondetur, test, similitudinem inter excommunicatum & deportatum non obtinere in omnibus tantum in quibusdam a jure expressè ceduntque isti effectus ex diversis portatus enim enumeratos actus non facere nequit, quia privatur pure utitur manâ, & detinet esse civis Romanus jure institutum est, actionem in possessione, testamentum solemne celebrare, excommunicatus autem proprietate inhihetur fidelium communitio ab ipso nec circa eum aliquid de juribus civitatis manâ statuitur. Deinde deportatus non vindicativa, & perpetua, excommunicatio verò medicinalis, ut peccator poenitentia & satisfaciatis mandatis Ecclesiæ fecerit, mox absolvitur, & restituitur *in tit. de Sententia excomm. in 11.* traditur.

ENCI

Quæritur V. Quid requiratur, ut Clericus de redditibus suorum beneficiorum testari valeat? Respondetur, requiri licentiam Pontificis, qui supremam potestatem habet contra jura dispensandi, & de beneficiis, eorumque redditibus disponendi Covar. in c. cum in officiis 7. hoc tit. n. 20. licentia semel concessa non expirat morte S. Pontificis: quia gratia regulari non expirat mortem concedentis, etiam in reg. c. si qui. 36. de Præbendis in 6. c. super gratia de Officio delegati in 6. n. decet. ubi Gloffa & DD. de Regulis juris. in 6. Fach. lib. 5. Controv. c. 100. licet etiam c. 99. rectè docet, eam restandi facultatem a Summo Pontifice concessam non esse restrictam (nisi verba Privilegij seu facultatis concessæ aliud expresse dicant) et primum testamentum à Clerico conditum, sed interpretandam esse juxta naturam actus, ad quem conceditur, ut nimirum pro primum testamentum mutari, revocari & aliud condi possit, adeoque ut si Clericus valeat testatus decedere. Quamvis in hoc & priori puncto contrarium tenet Covar. in d. c. cum in officiis. n. 21. quod licentia testandi de redditibus Ecclesiæ, ut pote contra jura & præjudicium piam causarum, sit odiosa & strictè interpretanda.

In eo videtur major difficultas, an si Clericus prius testamentum fecerit, & postea primum licentiam impetravit, hoc ipso testamentum illud prius factum convalescat, si nihil post impetratam licentiam circa id renovatum sit? Rationem dubitandi facit textus in l. Tribunus. 20. §. ff. de Testamentis militari. ubi deciditur, non valere testamentum militis ante militiam sine solemnitatibus confectum, nisi miles ex post facto in expeditione constitutus per actum aliquem v. gr. noviter signando, corrigendo,

addendo, &c. priorem voluntatem confirmarit aut renovarit. Potest tamen defendi affirmativa cum Tusco V. Testamentum confus. 145. eo quod privilegia accipiunt interpretationem ex intentione supplicantis & concedentis, quæ simpliciter fuit, ut Clericus posset cum testamento decedere, sive facto sive faciendo. Estque disparitas inter testamentum Clerici & militis, quia privilegium Clerici est simpliciter cum testamento decedendi; privilegium verò militis, ut non teneatur adhibere solemnitates, est expresse in jure restrictum ad tempus actualis militiæ, seu expeditionis, quia tunc propriè subest ratio legis, quod ob instantem belli necessitatem solemnitates adhibere non possit, vel non posse præsumatur.

Istud quoque adnotari potest, quod Clericus etiam in terris Imperij existens probabilius non teneatur in suo testamento adhibere solemnitates Juris Civiliis, sed sufficiat, si secundum Jus Canonicum testetur. Ubi enim Jus Civile & Canonicum discrepant, Clerici non subjacent legibus civilibus, sed canonicis. c. quod Clerici. 9. de Foro competentis. & passim DD. Tit. de Immunitate Eccl. Barb. in Collect. ad c. cum esses. 10. hoc tit. n. 2. Ubi dicit, quod constitutio illius cap. 10. circa causas ad forum canonicum pertinentes observari debeat etiam extra terras Romani Pontificis.

Quæritur proinde VI. quales solemnitates de Jure Canonico ad testamentum requirantur? De solemnitatibus Juris Civilis obiter diximus superius ad principium tituli, & præscribuntur in l. hac consuli. §. fima. 21. Cod. h. t. De Jure Canonico difficultus textus est in c. cum esses. 10. h. t. ubi Alexander III. sic rescripsit Hostienli Episcopo: *proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinem obtinere, quod testamenta, que sunt in ultima voluntate,*

Kkk k 2 penitus

nitiis rescindantur, nisi cum subscriptione septem vel quinque testium fiant, secundum quod leges humane decernunt; quia vero à divina lege & de Sanctorum Patrum institutis, & à generali Ecclesia consuetudine noscitur alienum, cum scriptum sit, in ore duorum vel trium ster omne verbum: praescriptam consuetudinem improbamus; & testamenta quae parochiani coram prosbytero suo & tribus vel duabus aliis personis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere sub interminatione anathematis, prohibentes ne quis huiusmodi audeat rescindere testamenta. Ex hac porro decretali duae principales nascuntur controversiae. Prima est, de qua

¶ *Quaeritur VII.* Utrum per hanc Pontificiam constitutionem universim correctum & abrogatum censeatur Jus civile, quatenus plures alias solennitates ad testamentum requirit, & propterea in utroque foro Jus Canonicum circa testamenta observandum sit? Affirmativam defendit Panor: in eodem cap. *Cum esses. sub. n. 8.* eò quòd S. Pontifex expressè declarat, leges civiles adversari Juri Divino, ac SS. Patrum institutis; atque hic agi de materia peccati facile colligatur ex inde, quòd anathema dicitur, impugnantibus testamentum non secundum leges civiles factum, quavis censura non nisi propter peccatum mortale infligitur, in materia autem peccati Canones praevallere juris Civilis dispositioni in *Prooemio Decretalium* explicatum.

Verùm communior est DD. sententia potiori consuetudine approbata, circa materiam testamentorum ad profanas causas disponentium quodlibet jus in suo foro esse observandum: Jus Canonicum quidem in terris Romano Pontifici subiectis, jus civile autem in terris Imperatoris & aliorum Principum. Citati apud Barb. in *Collect. in*

eod. cap. 10. n. 2. hoc. tit. Covar. in eod. 10. n. 7. & 8. Neque enim solennitates testamentorum profanorum ad evitandum in des statuta res spiritualis, aut continentem animarum est; imò dum de his constitutionibus viam intercludit, peccati animarum consilium, ut propterea causa videatur, cur à Jure Canonico amitti debeat.

Nou obstat argueatum Panor. ut leges civiles contrariantur Juri divino tantum vel tres testes requirunt: ut Pontifex non dicit, quòd lex quatuor septem testes desiderans sit juri divino contraria, sed à jure divino aliena, vel diversa: Jus etenim divinum non potest quòd in omnibus causis praescribi, vel tribus testibus credi debeat, nisi possunt statui, sed tantum declarari, ordinariè duobus vel tribus testibus denter credatur; aliis ipse quoque Pontifex & plurimi Juris Canonici interpretes in hoc eodem cap. respondet contra jus divinum, dum ad substantiam testamenti praeter duos testes (quibus de Jure Divino credi debet) etiam additum, vel loco Parochi duos alios, quae quatuor testes requirunt. Et quando non foret contra Jus divinum, ut in c. nullam damnationem canon. ad condemnationem Episcopi 72. testium & jurati statuatur. Item quoniam contra Jus divinum expressè dicitur, quod Pontifex in c. licet. 23. de Testibus quòd quaedam sint causae, quae plures duos exigunt testes?

Præterea etiam non obstat, quòd nulla possit infligi impugnantibus testamentum coram Parocho & duobus testibus factum; quia intelligitur, quando impugnant peccaret contumaciter contra jus retinendo bona ex testamento alteri dedit.

ENCI

quale testamentum valeret, scilicet in foro Canonico, & terris Pontificis: utrum autem in terris Imperij, & gentibus quando certò constat de voluntate defuncti, licet debita solemnitas adhibere non sint, oriatur in conscientia obligatio implendi voluntatem illam? pluribus locis est in *Lib. 1. Decretalium in Tit. Constitutionibus. §. 3.* ubi pro & contra rationes & auctoritates adduximus. Videri enim poterit *Cov. d. loc. n. 9.*

Denum singularem quamdam interpretationem ex Zenodo adfert Barb. in *Coll. ad d. c. c. n. 8.* ex illis verbis: *testamenta, que sunt in ultima voluntate, Item que Parochiani in extrema fecerint voluntate etc.* ut scilicet correctio Juris canonici tantum procedat circa ægrotos in extremis constitutos, qui ob instans mortis periculum solemnitates ordinarias adhibere non possunt. Hæc sententia, utut aliquibus displicet, videtur mihi verbis textus, rationis, & æquitati non parum consentanea; haud enim ignoro ultimam voluntatem dici modolibet testamentum quodcumque contentum, sed aliud est *ultima voluntas*, a quo testamentum in *ultima ac in extrema voluntate* confectum. Illud generalis & juris, hoc specialius & facti est. Quem sensum non obscure arguit, quòd S. Pontifex in *d. c. 10.* Presbyteri seu Parochi, qui perimque tantum solet ab agentibus in causis advocari, mentionem fecerit: quid enim ad profana testamenta alias fuisset equitas Parochi necessaria? Rationi verò & æquitati videtur convenire hæc interpretatio: quia necessitati regulariter non censetur lex posita, & sicut tempore pestis ex plurimorum Doctorum sententia (vid. *Gail. 2. Observ. 113. n. 18.* & *Minsing. Cent. 1. Obs. 96.*) & in conflictu militari non requiritur sollemnitas, sed tantum probatio ultimæ voluntatis, ita simile potest esse judici-

um, si quis forsàn ex inopinato casu in periculosum morbum & agonem mortis incidat, nec tempus adhibendis sollemnitatibus superfit: satis enim durum est, ut quis in tali eventu jure disponendi de rebus suis, quòd tamen semper inter causas favorabiles numeratur, & jure gentium ei concessum est, sine culpa sua privetur. Unde posset non improbabiler tentari *dictum. c. 10.* non esse tam correctorium, quàm declaratorium juris civilis in utroque foro circa dispositionem factam à moribundo, qui copiam testum & aliarum sollemnitarum amplius non habeat.

Queritur VIII. De altera controversia ex eodem *c. cum esset. 10. hoc tit.* an presentia Parochi, & duorum vel trium testium sit de substantia testamenti, vel tantum de probatione? Si de *substantia*, nullum erit testamentum aliter confectum: si de *probatione* tantum valebit, quomodocumque factum, dummodo de voluntate testatoris constet, sive per scripturam manu propria notà & indubitata exaratam, sive per testes absque Parocho, sive per confessionem ad rersarij, aut similem modum.

Communior opinio videtur presentiam Parochi & testium pro forma substantiali assignare. Pan. & Barb. in *d. c. cum esset. Cov. ibidem n. 23.* Sed, ut verum fatear, inter alias opiniones DD. quæ mihi semper displicuerunt, aut certè non bene percipi, etiam hæc est: quia nec *textus*, nec *rationi* satis accommodare possum, idque ex sequentibus causis. I. Quia S. Pontifex in *d. c. cum esset. 5.* reprobatur sollemnitatem Juris Civilis, quæ est ultra probationem necessariam, ergo non fuit ipsius intentio ibi exigere sollemnitatem circa testamenta, sed tantum probationem: si enim ex sententia Panorm. & Cov. *cc. 11.* & in absentia Parochi pro forma substantiali requiruntur. ad minus 4. testes, quòdnam fuisset

fet tam grande motivum, ut S. Pont. eum
 objectione legum divinarum *duos tantum*
 testes requirerent, tam graviter invehere-
 tur in leges civiles, quæ 5. testes adeoque u-
 no tantum plures statuunt, cum & ipsemet
 uno vel duobus plures testes requirisset
 quam lex divina: ne proinde Pontifex sibi
 ipsi contra dicat, nihil est verisimilius, quam
 quod ibi tantum probationem, non vero so-
 lennitatem desiderarit; nam & ipse tex. S.
 Script. ibidem allegatus, ut in ore duorum
 vel trium stet omne verbum, ad probatio-
 nem solummodo pertinet. Nihil obstat quod
 etiam Parochi mentio fiat, quia ut rectissime
 advertit D. Antonin. apud Panorm. in 2. re-
 pet. d. c. cum esses. num. 13. S. Pontifex tan-
 tum narrat accidentia facti, loquitur enim
 de testamento quod sit in extrema volun-
 tate, hoc est, ab ægrotis & lethaliter de-
 cumbentibus teste Barb. in cod. c. cum esses.
 num. 8. ubi plerumque Parochus solet ob
 animæ dispositionem advocari. Censet qui-
 dem Panorm. hoc esse divinatorium. Sed, sal-
 vâ reverentiâ tanti viri, magis mihi videtur
 divinatorium, quod S. Pontifex voluerit
 Parochi presentiam, vel loco Parochi
 duos alios testes, ideoque ad minus 4. pro
 forma substantiali statnere, quod posterius,
 scil. suppletio 2. tertium loco Parochi, in
 textu nec verbo insinuat. Et si Parochi
 presentia est de forma, non potest per æ-
 quipollens suppleri, Text. & DD. in §. tu-
 tor autem l. de Auth. tut. sicut & in ma-
 trimonio manifestum est. Trid. sess. 24. de
 Reformat. Matrim. c. 1. Quam difficul-
 tatem presentiens Barb. d. l. n. 7. respon-
 det, Parochum non esse de forma cum de-
 creto irritanti, sicut in Matrimonio, sed
 tantum per modum excellentioris testis.
 Anne hoc textus? Minime. Mera ergo
 conjectura menti Canonis multum dissona,
 ut ex dictis & dicendis apparebit. Deinde
 vel Parochus est de forma substantiali, vel

tantum de probatione necessarius? Si
 habet per se implicitum decretum irritum
 ex receptâ regulâ, quod non servata
 mâ resultet nullitas actus. Si potest
 Pontifex sibi contradicit, & non servata
 divina, cum præter 2. vel 3. testes
 super Parochum ad probationem rone
 II. Si dubitetur, an lex vel Canon
 scribat certam formam substantialem
 debet id decidi ex stilo & modo loci
 aliarum legum formas acibus præci-
 tium, sed si omnes similes leges præce-
 mus, ut in Matrimonio Trid. sess. 24.
 Ref. Matr. c. 1. in alienatione rerum
 fiscalium Extrav. ambrosiana. c. 1.
 Reb. Eccles. non alien. in alienatione
 rum pupillarum. l. 1. c. de Præ-
 in testamentis de Jure Civ. d. l. huc
 tissima. C. b. 1. & pluribus alijs, con-
 reperiemus, quod leges non sint con-
 si dicant, actum ita factum valere.
 c. cum esses. sed positive statuant &
 piane, ita & non aliter debere fieri.
 non est bona consequentia: actus hoc
 do factus firmus & validus est, ergo
 non alio modo debet fieri; velum
 emptio coram tellibus sine scriptura
 non propterea infertur, ergo emptio
 sario debet fieri coram tellibus.
 relatum. 1. h. t. dicitur, quod tellibus
 ad pias causas coram 2. tellibus
 subhilit, & tamen ex communi de-
 tissima sententia testamentum ad
 sas neque testes, neque aliam solennitatem
 sed tantum probationem voluntatis
 rat. Tiraq. de Priv. pia caus. l. 1. c. 1.
 in cod. c. relatum n. 4.
 III. Non fuisset ratio præcipienda
 testamentis merè profanis Parochum
 veniret. Quid profanarum rerum
 sitio ad Parochum? vel enim tellibus
 exhibendum foret Parochus, & tellibus
 sum vel apertum? Siclausum?

ENCI

estaria qualitas Parochi, ad rem sibi incognitam: Si *apertum*; nimis magna est obligatio, ut testator ante mortem suam crederetur invitus (secus si sponte vellet *narrative* testari) manifestare heredem & legatarios nec non bona & substantiam suam, atque ita se periculo captandæ mortis, alijsque incommoditatibus exponere, quod nullâ lege Juris Civ. vel Canone est sanctorum; nec sine inconvenientissima dominatione asseri potest. Accedit, quod hoc modo Parochis imponeretur nova obligatio suam presentiam exhibendi testamentis profanis, quam utique tam parùm gratus exhiberent, quam alias ad infirmos Sacramentorum causâ accedunt, vel in matrimonio assistunt, indeque etiam difficultas telandi laicis pareretur.

IV. Si presentia Parochi & testium statuitur de Jure Canon. pro forma testamenti, tunc casus, quo Parochus ipse de bonis suis Patrimonialibus vel alijs facit testamentum, est indecisus, vel certè per meam conjecturam & divinationem decidi debet, quia Parochus non est ex *parocianis*, de quibus *c. cum esses*, loquitur, nec propriè alium Parochum habet, sed potest se recipere cuilibet legi imè expòsito sacerdoti. Si dicas, debere loco Parochi accedere 2. alios testes. Ubi hoc ex textu elicit? Erubescere sine textu expresso novam formam præscribere. *Aut. consideremus. Cod. de Teste & semiss.* Si per conjecturam laboriosè & anxie textum explicas, cur non factius & longe convenientius dicas, Parochum in *sape d. cap. 10.* non poni *ordinative*, sed tantùm *narrative*.

Infus: periculum evitandæ fraudis circa testamenta committi solitè desiderare plures testes. Hoc periculum posse quidem esse causam, ut plures testes statuatur, sed non esse causam necessariam, ex qua sim-

pliciter ita statui debeat, cum veritas rei etiam sine superfluis solennitatibus, per alias legitimas probationes detegi possit. *Tex. in l. fin. C. de Frausom.* Certè etiam in testamentis ad pias causas, vel ex invidia erga heredem ab intestato, vel alio modo; item in testamento militari, aut patris inter liberos posse fraudes committi, nemo rationabiliter dubitare potest, & tamen in his nulla solennitas, sed probatio tantùm requiritur.

Concludo igitur, mihi videri probabilissimum, mentem S. Pont. fuisse, in *sape d. c. cum esses. 10. h. t.* non tam *solemnitatem* aliquam statuere, quam *probationem* ultimæ voluntatis exigere, sive (ut ex Joan. Grot. refert Cov. in eod. c. 10. n. 26.) testamenta ad solennitatem juris gentium reducere. Quam sententiam illi præ cæteris amplecti deberent, qui cum eodem Panorm. *d. l. num. 10.* & copiosè relatis à Cov. *d. l. num. 10.* docent in conscientia esse debitum, quod sine omni solennitate reliquit, dummodo de eius voluntate constet (quod ibidem & nos fatemur, si agatur de testamento, quod vel in territorio S. Pontificis, vel ad pias causas secundùm jus Canon. fieri potuit) quia SS. Canones solent se ad forum conscientie præcipuè accommodare, *c. novit. 13. de iudic. c. ut animarum. 2. de Constit. in 6.* Qua tamen de re videantur tradita superius *de Constit. §. 3.* Quid autem dicendum sit de casu, quo testamentum debuit fieri secundùm jus civile, in eod. §. 3. tradidimus.

Sanè consuetudo quorundam locorum etiam in terris Imperij est, ut ultimæ voluntates defuncti præsertim in extremis pronuntiatæ servantur, dummodo de illis legitime per ordinarias probationes constet, licet solennitates juris Civilis adhibitæ non sint;

sint: de quali consuetudine attestatur etiam Zoël, *hoc tit. num. 27.* Quòd autem consuetudo valeat juri communi derogare, & multò magis illud declarare, passim tradunt Interpretes *ad c. fin. & tot. tit. de Consuetudine.*

15 *Queritur IX. an de jure Canonico ultima voluntas in alterius arbitrium committi possit, juxta textum in cap. cum tibi. 13. hoc tit. ubi dicitur: quòd qui extremam voluntatem suam in alterius arbitrium committit, non videatur decedere intestatus?* Quòd de jure civili hæredis institutio in alienum arbitrium conferri nequeat; si v. g. testator ita dicat: illum instituo hæredem, quem Titius voluerit: textus est in *l. illa institutio. 32. ff. de Hered. instit.* Utrum proinde hac in parte Jus Canonicum & civile inter se discordent, vel quis proprius *dict. c. 13.* sensus esse debeat, variè interpretantur, ut videre est apud Covar. *in eodem cap. num. 13. Barb. in Collect. ibidem num. 2.* Sequor fidem Fachinæ *lib. 5. Controv. c. 57.* qui integram epistolam Innocent. III. refert, cujus fragmentum prius est *cap. cum tibi. 18. de V. signif. & posterius, dict. cap. cum tibi. 13. hoc tit.* ut ex inscriptione ab eodem Pontifice eidem Episcopo & verbis initialibus utriusque capituli satis apparet. Ubi proposita fuit quæstio S. Pontifici, an cum Episcopo à sede Apostolica indulgetur, ut possit disponere de rebus Clericorum ab intestato decedentium, censeantur etiam illi intestati decedisse, qui in dispositionem & voluntatem alterius suam committunt ultimam voluntatem? Quod igitur ad hanc quæstionem *juxta d. c. 13. hoc tit.* rescripsit. Pontifex, tantùm videtur habere eum sensum, ut circa dispositionem rerum clericalium nominatus à defuncto præferatur Episcopo, non ut propriè alium hæredem instituat, sed ut ex

vera aut verosimili mente defuncti voluntate, quemadmodum fecisset Episcopus, causas erogat. Innoc. *Panorm. c. 13.* & sic debet non erit quidem intestatus ad sensum loci, videlicet, ut possit se intronizare Episcopus vigore indulti sui disponere de rebus Clericorum ab intestato decedentium, quia saltè est quædam testato modo loquendi, alteri committitur, suas vel per modum legati. *l. senarius. 2. ff. de Legatis. 1. & l. 1. §. 1. ff. de testis. 2.* vel pauperibus in genere, *quærit, l. quis ad declinandam. Cod. de leg. & Clericis.* distribuat: sed an sit in propriè testamentum dicendum, ac juri civili derogetur, ibidem non dicitur, ut etiam explicat Fachinæ *dicta c. 57.* Barbosa *in eod. cap. 13. n. 2.* si bona alicujus dispositioni committuntur, perinde est ac si ipse heres influens propterea tale testamentum utroque valere. Si enim valet institutio illius hereditatis, hæc dominus est, *l. si quis. 48. ff. de Heredibus instit.* etiam sic concepta: Titii dispositionem mea committo, quia dominium est disponendi de rebus &c. Attamen, generaliter in testamentis potissimum, & intentionem defuncti respiciendum, etiam in proposito; quia potest aliter institutio de bonis imponi non tanquam executori, sed tanquam executori: neque omnia disponendi importat dominium, sed disponendi de rebus suis: & omnia dominus potest disponere, sed non executor, qui potest disponere est dominus, in generali rerum alienarum administratione & procuratore cum liberè maneat. Atque ita refert Covar. *dicta c. 13. Hispanicè tantum esse; committi alicui defunctum testamenti ordinatum &c.*

ENCI

proae, posse ac debere hunc solum are ali-
eno quantum bonorum partem in opera pia
pendere, reliqua vero bona dare illis, qui
hereditate ab intestato succedunt. Et *n. 23.*
liberit, non esse standum iudicio illius, cui
testator commisit voluntatis propriae reve-
rentiam, nisi eam fuisse asserat testantis vo-
luntatem, quae ex conjecturis apparentibus
verisimilis est.

Quartus X. an de jure Canonico lega-
tum rei alienae valeat? De jure civili legatum
rei alienae valere indubium est, dummodo
testator sciebat alienam esse; vel si ignora-
verit, legatarius conjuncta persona sit, cui ve-
luti etiam sciebat alienam legasset, non
tamen ad eum sensum, ut res legata invito
testamento proprietatis debeatur legatario, sed
ut res teneatur rem à domino emere, &
cum praestare Legatario, aut si dominus bo-
nas conditionibus & iusto pretio vendere no-
lit, restitutionem communem legatario sol-
vere, *§. non solum, 4.* & ibi passim DD. *In-
stit. de Legatis. l. cum alienam. 10. Cod.
de Legatis.*

Verum de jure Canonico valde difficilis
est ratio in *cap. filius noster. hoc tit.* Ubi
Pontifex leges, inquit, *saeculi hoc ha-
bent, ut res ad solvendum teneatur,*
quae rem legaverit alienam; sed quia
voluntas Dei, non autem hujus saeculi viri-
tas, valde mihi videtur injustum, ut
res tibi legata, quae cujusdam Ecclesiae es-
se prohibetur, à te teneatur, qui alie-
na restituere debuisti. Diversas Docto-
rum interpretationes in hunc textum adfert
Van. ibid. n. 5. & seq. ac tandem concludit,
sua opinione esse hac in re differentiam inter
legatum Civile & Canonice admittendam, eò
quod verba textus ita convincant: & lucrum
de re aliena legata videatur injustum, cum
consequatur ab herede invito, quando aper-
te non consistat de voluntate defuncti.

ENGEL IN DECRET. LIBER III.

Alii censent speciale esse in legato rei alie-
nae, ut si ea ad Ecclesiam pertineat, sicut in
casu proposito dicitur *cap. filius.* legatum non
valeat, neque aestimatio debeatur, cum res
Ecclesiastica non possint alienari, *tot. tit.
de Reb. Eccles. non alien.* ideoque existi-
mentur quasi extra commercium hominum:
prout idem de jure civili constitutum est in
praedio Caesaris legato, *l. apud Jul. §. fin. ff.
de Legat. 1.* Glossa in *c. si Episc. causa 12.
q. 5. Innoc. in d. cap. filius.* Barb. *ibid. ex
Menoch. n. 3.* quae tamen sententia displicet
Panorm. *dict. loco.* quòd summus Pontifex
non se fundet in qualitate rei Ecclesiasticae,
sed in injustitia causae, & lege Dei; ac pra-
edia in patrimonium Caesaris redacta, de qui-
bus Juriscons. in *dict. §. fin.* loquitur, minus
possunt alienari, quam Ecclesiastica, nisi in-
telligantur de rebus sacris, quae verè extra
commercium hominum judicantur.

Alii considerant, quòd jus civile praefato
sensu admittens legatum rei alienae nullam
contineat iniquitatem; non quidem respec-
tu veri domini, quia is non cogitur rem
suam vendere; nec respectu heredis, quia
etiam iste succedit ex mero titulo lucrativo,
ut non possit de minori lucro legatarii non
ex sua propria, sed ex testatoris substantia
promanante justè conqueri, & testator po-
tuisset plus in parata pecunia vel aliis rebus
legatario relinquere: proinde sentiunt nul-
lam in hac materia inter Jus utrumque diffe-
rentiam constitutendam esse, & textum in *d.
c. filius.* exponunt de eo, qui sub praetextu
legum civilium volebat rem alienam insci-
vel invitè Ecclesiam, ad quam spectabat, reti-
nere. cit. apud Barb. *in eod. c. n. 5.* Zoësius
hoc t. n. 25. Salicetus & Castrensis *in d. l.
alienam. C. de Legatis.*

Verum videtur mihi hic aliqua singula-
ris interpretatio adhibenda, quae discordan-
tes opiniones magna ex parte conciliet, &
col-

colligitur ex integra Epist. Gregorii (unde nostrum capitulum desumptum est) relata à Fach. *l. 5. Controv. c. 38.* quòd nimirum decisio ejusdem *c. filius.* procedat in illa facti specie, cum testator legavit rem alienam filijs suis institutis, quibus modicum patrimonium reliquit: cum enim decisio juris civilis, ut re alienà legatà heres teneatur redimere, aut aestimationem præstare, non fundetur in verbis expressis testatoris, sed tantum in præsumpta mente illius, adeoque in præsumptione, declarat Pontifex huic præsumptioni non esse standum de æquitate canonica, & lege Dei sive in foro conscientie in similibus circumstantiis, ubi probabilis veritas non subest: & si testator scivisset rem alienam, aut vires patrimonii sui (quas sæpè ignorant homines & amplius sperant, quam in iis sit) tam tenuos esse, & forsitan vix legitimæ liberorum suffecturas, utique liberos legato rei alienæ gravare non voluisset. Cæteram verò in hærede extraneo & ubi ampla est hæreditas, ac conjecturaliter testator voluit legatarium rem legatam aut ejus aestimationem habere, non apparet ratio iniquitatis, cur debuisset Jus Canonicum à Civili recedere, ut præmissum. Consentit nobiscum Fachin. *d. c. 38.* & Covar. *in dicto. c. filius. n. 14.*

17 *Queritur XI.* An de jure Canonico filius gravatus hæreditatem paternam per fideicommissum alteri restituere, possit duas quartas, ut loquuntur, id est præter legitimam & Trebellianicam deducere? Hæc controversia movetur circa *c. Raynurius. 16. & c. Raynaldus. 18. l. tit.* ubi tres diversæ sunt Doctorum sententiæ, una simpliciter inter jus civile & canonicum differentiam statuit, ut illo jure filius unam tantum *l. jubemus. Cod. ad S. C. Treb. II.* isto autem duas quartas deducere possit, sicut probat Harpr. *ad tit. Inst. de Lege Falcidia. §. 1. a n. 12.*

Alii distinguunt, an filius sit pure purus restituere, ut tunc unam tantum quartam debeat habere, ac Trebellianicam restituere in legitimam & vice versa: autem conditione, aut in diem *v. g. si sine decesserit, &c.* ut tunc legitima, vel conditione gravari non potest, ut detrahatur, eveniente verò tempore conditione Trebellianica. Atque hoc Jus Civile per Canonicum declaratur per Pan. *in d. c. Raynuri. n. 25.* Annot. *l. 2. observ. 121.*

Alii demum nullà adhibitâ datione simpliciter utroque jure filio gravatè legitimam insuper Trebellianicam cedunt cum Fach. *lib. 5. Controv. c. 38.* ita ut filius fideicommissi gravatus legitimam, id est, sex uncias sive dimidiatam hæreditatis consequatur. Hæc rerum computatione mita, ut ex ante tatis consistente in 12. uncias filius propria sua hodierno jure detrahat *tr. 4. uncias*, quia legitima est à restituenda; ex residuis verò 8. uncias quartam partem jure Trebellianico *orunt duæ uncia & si cum illis 6. uncias & hæreditatis partem dimidiatam.*

Sanè si in dubio jure aliquando præter personæ (qui non procedit ex præcepto, sed est in ipso jure & ratione) inclinare oportet, *arg. c. si de & re jud. existimo.* in concursu extranei hæredis, dum uterque delectando certat, magis esse filio, quæritur favendum, & ideo hanc positionem sententiam rectè jure & æquitate posse. Enim verò quod attinet ad canonicum S. Pontifex in *allegatis* non se fundat in eo, quòd restituendum statorem fuerit sub conditione inposita, est mera narratio facti, sed in eo, quòd legitimam habeat filius jure nature.

Specialia quedam circa Testamenta ad pias causas.

PRæter illa, quæ superius in quest. 2. & 3. circa personas ad pias causas testari valentes, non obstantibus juris civilis prohibitionibus dicta sunt, hic specialiter circa solemnitas testamenti ad pias causas & modum exequendi aliquot quaestiones subnectantur.

Quæstio XII. Utrum in testamento ad pias causas duo testes, de quibus fit mentio in *c. relatum. 11. h. r.* sint de substantia, seu solemnitate essentiali, ita ut tale testamentum aliter factum non subsistat? Affirmativam non pauci sustinent, eò quòd in jure extra testamentum patris inter liberos, & militis in actuali expeditione sive conflictu constitutum non reperitur aliud sine testibus approbatum, imò potius contrarium in *d. c. relatum.* statuatur. Menoch. *volum. 3. consil. 24. n. 57.* Fach. *lib. 4. c. Controvers. c. 3. versic. quod attinet ad 3.* Wamelius apud Zoel. *hoc tit. num. 22.*

Verum probabilius est, testamenta ad pias causas regulari præcisè secundum jus gentium, neque in his ullam solemnitatem, sed tantum probationem requiri. Præterquam enim quòd à milite & quacunque causa favorabili bona sit argumentatio ad Ecclesiam; & si valet testamentum sine testibus favore militis vel patris aut liberorum, cur non potiori jure favore Dei & animæ? Deinde jus civile in præjudicium piarum causarum non potuit, & canonicum probabilius non voluit aliquid statueri, quo faciunt ea, quæ superius *hoc eod. tit. q. 2. & 8.* diximus. Unde quòd in *d. c. relatum* de duobus testibus asseritur, id de probatione in illa contingentia facti, non de solemnitate juris intelligendum est; & propterea valiturum testamentum ad pias causas, si aliunde v. g. per scripturam notoriâ & indubitata manu testatoris confectam etiam absque teste de-

LII 2 volun-

voluntate ejus constare possit docet Laym. in Th. mor. lib. 3. tract. 5. c. 2. num. 3. & seq. Loëlius dicto num. 4. Boërius decisi. 240. num. 4.

19 *Queritur* XIII. an in testamento principaliter ad pias causas sine solennitate condito inserta legata profana valeant? negativè respondet Jalon in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. Cod. h. t. num. 10. Julius Clarus. in §. Testamentum. q. 6. n. ult. per textum in d. §. ex imperfecto. & in l. fin. Cod. Familie hercisc. ubi expresse decidit Imperator, si in testamento non solenni patris inter liberos extraneo persona mixta sit, quoad hanc testamentum non valere, ergo simile erit judicium de testamento ad pias causas. Affirmativam tamen sententiam communiorem asserit Laym. d. c. 2. n. 10. & fatetur Jalon. d. l. eamque tenet Covar. in cap. relatum. 11. hoc tit. n. 2. quia secundum vulgatum juris axioma, principale trahit ad se accessorium, & proinde si testamentum sine solennitate valet quoad heredis institutionem vel majorem honorum partem, valebit etiam quoad reliqua legata. Et confirmatur eodem argumento ducto à testamento patris inter liberos, ubi ex declaratione Novellarum legata inserta pro extraneis subsistunt, aut. ent. quod sine. Cod. hoc tit. Textus verò in dicto §. ex imperfecto, & l. fin. explicari possunt, si persona extranea unà cum liberis hæres instituta sit. Facit tamen Imperator in Novell. 107. c. 1. unde dicta authentica desumpta est, mentionem, quòd talia legata dicta sint à testatore coram testibus, quod forte de probatione intelligendum est, ut enim ex contextu colligitur, ibi Imperator loquitur de testamento, quod non habet observationem solennitatum, & consequenter neque testes ad solennitatem desiderat.

20 *Queritur* XIV. quid, si è converso te-

stamentum principaliter ad profanas causas conditum deficiat, propter omisissas solennitates necessarias, aut quòd hæres inter hæreditatem non adeat: an saltem legata ibidem relicta debeantur? Etiam hoc positivè tuetur Jalon. in dicto §. ex imperfecto, & alij citati apud Covar. in dicto 11. num. 2. & 4. quorum ratio est, ut corrueat principali corruat & accessoria, & regulare sit, hæreditate non adita legata deberi, l. eam. 14. C. de Fideicommissis. etiam favorabilia & pia & liberalitativa sententia probabilis dèrèntur Covar. dicto num. 4. & in cap. 18. hoc tit. §. 3. à num. 23. Lycopos in Juris Pontif. eod. tit. n. 9. Tulcolet in concl. 109. n. 7. quia ut supra repetitum, in relictis ad pias causas solennitas juris positivi requiritur, item & hæc ipsa solennitas juris civilis legata ab additione hæreditatis deest, cum testamentum inspecto jure non sit aliquid indivisibile; & veritas cujusque testatoris intentio certior sua dispositio omni meliori modo quo potest; quidquid ergo jus civile legatum libertatis disposuerit, circa pia & ecclesiarum disponendi potestatem non habuit. Deinde etiam sicut in simili hereditate non adita possunt heredes functi ex rescripto D. Marci absc. cui libertas relicta est, addici, ad potestatem ejus & libertates conservandas, dicitur de solvendo ære alieno heredes. l. 2. ff. de Fideicommiss. liberi. In Inst. De eo, cui libertas causa heredes dicuntur, ita quoque fieri potest in causis. Covar. dicto §. 3. n. 26. Item ex Novell. 1. cap. 1. §. 1. heredes legatarii adeunte hereditatem datur potestatem ijs & fidei commissarijs ad eundem &

ENCI

quem defuncti implendi. Neque obstat, quod corrumpente principali corrumpat accessorium: quia id tantum regulariter procedit, nisi adit specialis causa, ex qua accessorium solvatur.

Quæritur XV. An relicta ad pias causas videantur, si testator quidem incepit facere testamentum, sed morte præoccupatus non perierit? In thesi communis est Doctorum sententia, testamentum neque ad pias causas valere, si non tantum in solennitate extulit, sed etiam in voluntate imperfecta, cum defectus iste ex jure naturali censetur, licet perfectio consensu à jure naturali al quemlibet legitimum actum requirit. Barb. in c. Cum tibi. 13. hoc tit. in fine. Resnerus de Testam. p. 4. c. 12. n. 11. 4. contrar. tamen. Attamen potissima difficultas est in hypothesi, quandonam in singulis factis dispositio defuncti ratione voluntatis imperfecta reputetur? Existimo neque hic certam regulam dari posse, sed arbitrio prudentis judicis consideratis facti circumstantiis, rem committi debere, an videlicet testator tantum propositum aliquid pro causis relinquendi habuerit, quod propositum tamen coram alijs declaratum utique adhuc voluntas imperfecta est; vel utrum de facto eam voluntatem posterit, quo casu licet testamentum, quod v. g. à legatis ad pias causas incepit, ad finem non perduxerit, sed morte præoccupatus obiit, adhuc probabilius est, voluntatem circa legata pia, quæ tunc expressit, non fuisse imperfectam, Cov. in c. relatum. 11. hoc. in. num. 14. Tiraqu. de Privil. cause p. 7. Laym. dicto c. 2. n. 6.

Quæritur XVI. An ex relictis ad pias causas possit detrahi Falcidia vel Trebellianica, si testator legatis hæreditatem exhædit, ut hæredi sua quarta pars, et de jure debita, non remanserit, aut per fideicommissum pulserit hæreditatem piæ causæ restitue-

re. Circa Falcidiam habetur textus; in aut. similiter. Cod. Ad l. falc. de sumpto ex Nov. 131. c. 12. quod ea de legatis pijs non detrahatur, licet olim contrarium videbatur decisum l. 1. §. 5. ff. Ad Leg. Falc. Circa Trebellianicam verò textus quidam clarus non extat, quia tamen eadem utriusque est ratio, propterea idem de hac quoque communiter statuunt DD. copiose relati à Tiraqu. dict. tract. priv. 26. §. seg. & Cov. inc. Raynaldus. 18. hoc. tit. §. 1. n. 13. neque enim detractio Falcidiæ vel Trebellianicæ tam est ex mente testatoris, quam ex juris civilis dispositione, text. in d. c. Raynaldus in fine. quæ lex pijs causis præjudicare non valet, & utique testator in defectu honorum maluit aliquid decedere hæredi extraneo, quam pijs causis, quorum patrocinium post mortem quaesivit. Potest hoc loco applicari argumentum à testamento militis, in quo cessant istæ detractioes l. in testamento. Cod. Ad legem Falcid. l. 1. §. denique ff. ad SC. Trebell. quod argumentum procedere docet Everhardus in Topica, loco à milite ad Ecclesiam. Nec obstat nova constitutio Justiniani in l. si quis 49. C. de Ep. s. & Clericis, ubi Imperator videtur supponere, quod ad declinandam falcidiam piæ causæ debeant institui hæredes: quia hæc lex quoad falcidiam tantum continet narrationem facti, ubi v. g. testator in persuasione veteris juris fuit; principalis verò ejus decisio est, quod si captivi redimendi in genere instituantur hæredes, tale testamentum non valet expugnari ex eo, quasi incertus hæres esset institutus.

Sed hæc in hærede extraneo locum habent, nam filius suam legitimam etiam de legatis ad pias causas detrahere potest, quia legitima debetur filiis jure naturæ & gravari nequit. Tacit. c. fin. 17. quest. 4.

Sed quid, si una pia causa vel Ecclesia sit

hæres instituta, & alia legataria, an saltem hic in casu deficientis quartæ hæreditaria competet Ecclesiæ hæredi contra alteram legatariam detractio falcidia? Pro utraque sententia sunt Authores apud Tyraquelum. *de Privilegijs pia causæ. privil. 26.* Affirmativa tamen videtur probabilior ex recepto juris axiomate, quod privilegiatus contra pariter privilegiatum non utatur privilegio, sed jure communi, quando utriusque par est conditio, & uterque certat de lucro captando, vel damno vitando: secus si unus de lucro captando, & alter de damno vitando, ubi magis favetur damnum evitanti, quam lucro inhiant. *l. verum. 11. ff. item queritur. 6. & l. si minor. 34. ff. de Minoribus.* atque in nostro proposito utraque pia causa vel Ecclesiæ est pariter privilegiata, & utraque certat de lucro hæreditatis captando, ergo, &c. Unde non obstat quod Ecclesiæ contra Ecclesiam non præscribat minori tempore, quam 40. annis, quia in præscriptione non est utriusque privilegiati par conditio, cum una Ecclesiæ certet de lucro, altera de damno vitando. Item non obstat *l. si quis. 49. §. 2. Cod. de Episc. & Cer.* Quia ibi Episcopus non fuit hæres institutus, sed executor à lege deputatus: imò licet fuisset hæres, tamen aliud forsan diceretur in legato illo pro redemptione captivorum, ubi captivi certant & agunt de damno vitando, hæres autem de lucro captando.

Queritur XVII. Quando, & per quem debeat fieri executio testamenti circa ea, quæ ad pias causas relicta sunt? Respondetur, nisi testatur certum terminum præfixerit, de jure communi legata profana intra annum, & legata pia intra medium exsolvi debere. *Novella 131.* Quod si hæres solutionem legatorum piorum ultra terminum juris eo usque distulerit, donec in judi-

um vocetur, duplum solvere tenetur. *vi autem 19. Inst. de Actionibus.* Et verum, quod hæres monitus & admonitus implens voluntatem defuncti intra annum perdat omne lucrum ex hæreditate competens, constitutum habetur in *hoc amplius. Cod. de Fideicom.* Sed terminus medij tantum intelligatur, si certa res, vel quantitas ad pias legata sit, si verò testator hæredem piam sua aliquid facere jussit, v. g. domum ædificare, &c. pro tali opere annus datur. *c. 3. l. 1. Poterit quod.* Si verò pus ex rationabili causa terminum annuæ dñij restringere, & executores eius plenam voluntatem defuncti complendam in legatorum præstatione illius servandum quod testator venimus, luit. *l. cum res. 47. in prin. ff. de Testat. 1. plane autem verisimile est, hæres se testatoris mentem & desiderium, maxime quæ ad pias causas & piam suam reliquit, quam citissime reddatur. Barb. de Offic. Episc. parte 1. §. 2. n. 24.* Porro executio legatorum ad pias causas in primis spectat ad hæredem testatoris, vel ad eum, si testator talem executionem commisit, si testator nullum hæredem vel executorum nominavit, sed generaliter sua bona dari pauperibus, vel si executores dandi sint negligentes, & saltem bis in anno Episcopo executionem præcipientem, executor hujus testamenti erit Episcopus, ita enim in *Trid. sess. de Reform. c. 1.* Episcopus dicitur executor omnium piam relinquentium, & idem probatur in *l. si hæres. 6. inc. tuamibus. 17. de Testat.*

Queritur XVIII. qualiter executio facienda, si pauperes in genere, vel in determinata hæredes aut legatarii sint? Ubi prænotandum, quædam

Civili heredis incerti institutio vitiorum testamentum, aliter tamen se res habet in testamento ad pias causas, ex illa specialitatis ratione, quod in testamento ad pias causas ipse Deus principaliter institui censetur, & nunquam incertus haeres sit. *l. si quis ad delinendam. 49. Cod. de Ep. s. c. c. Cle-*
ment. Barb. in c. 13. f. t. n. 6. Circa executionem verò ante omnia in similibus casibus ad praesumptam testatoris voluntatem recurrendum est. Unde si pauperes legere instituti sint, tunc pauperes con-
 sanguinei alii praefereantur, consanguineis vero deficientibus pauperiores minus egeni, & pauperes illius loci, ubi testator vi-
 vit, extraneis anteponentur: eò quod in dubio potius de consanguineis, de pauperibus, & de indigenis testator cogitasse praesumatur; nisi fortassis defunctus miles
 suae conditionis fuerit, ut quosdam ad paupertatem scienter & iniquè redegerit, hoc enim magis restitutionem ex lege iustitiae, quam elemosinam desiderasse censetur. Similiter si Ecclesia in genere in-
 ducata sit, in dubio testator Ecclesiam suam Parochialem, in qua Sacramenta suscepisse intelligitur; quod si in diversis Ecclesiis suscepit Sacramenta, tunc ve-
 rumtamen illam caeteris praeposuit, in qua sepulturam elegit; si nullibi specialem ele-
 gisse sepulturam, penes arbitrium Episcopi erit, cui Ecclesiae consideratis omnibus circumstantiis & necessitatibus relicta de-
 functi applicare velit Panor. & Cov. *in c. cum vobis. 13. hoc tit.*

Quaeritur XIX. Utrum aliquando ultima voluntas circa pias causas commutari, & quod à defuncto ad certum usum relic-
 tum est, ad alium applicari possit? Respon-
 detur pro regula quidem tenendum, quod ea, quae largitione fidelium ad cer-
 tum usum destinata sunt, ad illum &

non ad alium (salva Sedis Apostolicae pote-
 state) debeant converti, ut dicitur *in cle-*
ment. 2. de Religiosis domibus. adeoque
 de jure communi tantum S. Pontifici, &
 non nisi ex rationabili causa concessum esse
 pias defunctorum voluntates commutare,
 attamen hodie ex Concilio Tridentino *sess.*
22. de Reform. c. 6. etiam Episcopus tam-
 quam Sedis Apostolicae delegatus tales com-
 mutationes ex iusta & rationabili causa fa-
 cere potest. Iustas autem causas varias enu-
 merat Barb. *de Officio Episcopi alleg. 33. an.*
7. videlicet si pecunia ad certum usum, v. g.
 aedificationem templi non sufficeret: si in-
 tentio fundatoris omninò adimpleri non
 possit, veluti si pauper, cur aliquid relic-
 tum est, jam è vivis decesserit: si usus non sit
 necessarius, & possit res utilius applicari,
 puta si relicta sit pecunia ad pingendam Ec-
 clesiam ruinofam: deniq; si Ecclesia in cu-
 jus favorem aliquid relicta est, sit negli-
 gens in explenda defuncti voluntate, ut quia
 non persolvit Missas, quas defunctus fun-
 davit. Verum circa hoc ultimum adver-
 tendum est, quod si tantus sit Missarum
 numerus ex relictis defunctorum alicui Ec-
 clesiae impositus, ut illis nequeat satisfieri,
 vel propter tenuitatem fundationis non fa-
 cile inveniantur, qui velit se tali oneri subji-
 cere, possit Episcopus in Synodo Diocelana;
 Item etiam Abbatibus & Generales Or-
 dinum in Capitulis suis generalibus tales
 Missas pro sua conscientia ad minorem nu-
 merum reducere, ita tamen, ut eorum sem-
 per defunctorum commemoratio fiat, qui
 pro sua anima aliquid Ecclesiae reliquerunt.
Trid. Sess. 25. de Reformat. c. 4. & dictum
 superius *in Tit. ut Ecclesiast. benef. sine*
dimin. conf. n. 7.

Quaeritur XX. Qualiter res agenda, si 24
 circa pias causas non tantum executore,
 sed & iudice opus sit, dum scilicet de valore
 relictorum controversia movetur? Respon-
 detur,

lib. 1. de Probationibus. Videantur in hac materia ampliationes non tantum circa Modiciorum Clericales, atque limitationes, & copio-
 allegationes apud Barb. in Coll. DD. ad
 lib. 1. in presentia. Sauch. in Præcepta Dec.
 lib. 1. lib. 7. c. 16.

TITULUS XXVII. De Successionibus ab intestato.

Hanc materiam prolixè tradunt Inter-
 pretes in Tit. 1. Lib. 3. Insti. & in
 tit. ff. de Cod. De suis & legitimis
 hereditatibus, cum alijs concordantibus; nos
 tantum principaliora breviter explicabimus,
 quæ in Jure Canonico circa successio-
 nes Clericorum sunt specialia, melius intel-
 ligantur. Sit igitur.

§. I.

Generalia de Successionibus ab intestato.

SUMMARIUM.

1. Ab intestato succeditur etiam facta Codicillo.
 2. Pacta super hereditate an & quando valent?
 3. Pacta super hereditate an iuramento consentiant?
 Alio Summaria post. §. 2.

Hereditas sive bona alicujus defuncti ex
 duplici causa ad nos deveniunt, vel ex
 testamento, de quo *precedenti titulo* ac-
 tum, vel ex legis & juris dispositione, sive
 ab intestato, de qua successione hic tracta-
 tur. Est autem locus successioni ab inte-
 stato non tantum, si defunctus testamen-
 tum nullum fecerit, sed etiam si fecerit, id
 tamen propter defectum solennitatis ne-
 cessariæ, aut propter injustam exhereditatio-
 nem vel præteritionem filij annullatum &
 rescissum fuerit. Item si defunctus non qui-
 dem testamentum solemne coram septem te-
 ENGEL IN DECRET. LIBER III.

stibus, sed Codicillum duntaxat coram
 quinque scripserit, in eoque aliquem hære-
 dem instituerit, adhuc successio ab intestato
 fiet, quia in codicillis hæreditas neque adimi
 potest. §. 2. *Instit. de Codicillis*. ita tamen
 ut hæredes ab intestato tali casu non capiant
 totam hæreditatem, sed quartam partem,
 quæ Trebellianica dicitur (cujus etiam in
 quest. 10. *preced. tit.* mentionem fecimus)
 quo ad reliquum verò defunctus censetur ip-
 sorum fidei commississe, ut id hæredi in Co-
 dicillo scripto restituant, & hoc est, quod di-
 citur solet, hæreditatem in Codicillo directè
 hærem trahi ad fideicommissum. l. *Scavola*,
 76. ff. *ad SC. Trebell.*

Porro cum, ut præmissum, duo tantum sint
 modi, ex quibus hæreditas ad aliquem de-
 volvatur, scilicet ex testamento, vel ex lege,
 consequens est, ut per pacta & conventiones
 hæreditas de Jure acquiri non possit. Valet
 venditio hereditatis, quæ post mortem tes-
 tatoris alicui jam actualiter delata est, *toto*
tit. Cod. de Hereditate, vel actione ven-
ditæ. super viventis autem hæreditate paci-
 fici non licet. Unde nulla nascetur obligatio,
 si quis vendat illam hæreditatem, quam per
 mortem sui patris vel cognati adhuc viven-
 tis sibi adventuram sperat, nisi is, de cujus
 hæreditate agitur, tale pactum sciverit, ei-
 que suum etiam consensum adjunxerit, at-
 que in isto consensu, usque ad extremum vi-
 tæ spiritum perseverarit, l. *ult. Cod. de Pa-*
ctis. Ratio est, quòd talia pacta super viven-
 tis hæreditate sint plena tristissimi & peri-
 culosi eventus, ut inquit Imperator in *dicta*
l. fin. & vorum inducant captandæ mortis il-
 lius personæ, de cujus hæreditate conven-
 tum est.

Neque tantum pacta affirmativa, sive de
 succedendo Jure prohibita sunt, sed etiam
 pacta negativa, per quæ viventis hæreditati
 renuntiat, l. 3. *Cod. de Collationibus*. l. ff.
Mem 16 quando